

Самошкіна І.Д., к.е.н., доцент, Сумський національний аграрний університет

Гриб Є.С., магістр, Сумський національний аграрний університет

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СКЛАДОВОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

У статті авторами зроблений аналіз формування та використання фінансових ресурсів українських підприємств харчової промисловості в аспекті їх розгляду як складової зміцнення конкурентоспроможного потенціалу підприємств даної галузі, виявлені тенденції фінансування капітальних інвестицій в розвиток підприємств харчової промисловості, які здійснюються переважно за рахунок власних коштів підприємств.

Постановка проблеми. Необхідно відзначити важливе соціально-економічне значення харчової промисловості у господарчому комплексі всієї країни. Ключова роль даної галузі промисловості відводиться тому, що вона, по-перше, забезпечує продовольчу безпеку, а, по-друге, відображає рівень життя країни. За визначенням Продовольчої та сільськогосподарської організації Об'єднаних Націй (FAO) продовольча безпека «існує, коли всі люди в будь-який час мають фізичний та економічний доступ до достатньої кількості безпечних і поживних харчових продуктів для задоволення своїх потреб відповідно до смакових уподобань, достатньої для ведення активного і здорового способу життя» [1]. У світі склалась така ситуація, коли, з одного боку, «кількість людей у світі, які потерпають від голоду та хронічного недоїдання, зростає та у 2017 році сягнула 821 мільйона осіб. Це означає, що кожен дев'ятий мешканець Землі голодує», а іншого боку, є країни, в яких спостерігається надлишок виробництва продовольчих товарів. І це в основному країни, які у сукупності складають невелику частку населення планети. А тому, як стверджують науковці «в умовах великої диференціації економічного становища різних країн світового співтовариства зростає провідна роль високо розвинутих держав, які виробляють продовольчі ресурси обсягах, необхідних для забезпечення власних потреб і експортних постановок» [2]. Для того, щоб Україні стати надійним партнером таких держав на продовольчому ринку необхідно підвищити конкурентоспроможність вітчизняних підприємств харчової промисловості, що можливо завдяки оновленню і модернізації виробничої і технологічної бази. Інноваційно-інвестиційний підхід до розвитку виробничо-

технологічної бази підприємств харчової промисловості неможливий без відповідного фінансування, що і актуалізує тему нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням удосконалення управління фінансовими ресурсами підприємств харчової промисловості присвятили свої праці Басова О.О., Іванова І.В., дослідженням проблем фінансування підприємств харчової промисловості України та пошуком шляхів їх вирішення займались Ільчук В.П., Шпомер Т.О., М. Ю. Калініченко, Купріна Н.М., Баранюк Х.О. в тому числі їх інноваційного розвитку - Завгородня Н.В., Дерій Ж.В., Самко О.О., Тарасюк Г.М., Валінкевич Н.В. та інші.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Однак, незважаючи на велику кількість наукових досліджень проблемних питань з управління фінансовими ресурсами підприємств харчової промисловості, проблеми фінансування їх функціонування й розвитку й надалі залишаються актуальними, що визначається взаємозалежністю між фінансовими ресурсами і джерелами їх формування, доходами, витратами і фінансовим результатами, значення яких знаходяться, у свою чергу, під впливом різноманітних внутрішніх, зовнішніх, об'єктивних і суб'єктивних факторів впливу. Об'єктивну оцінку фінансового забезпечення вітчизняних підприємств харчової промисловості, тенденцій їх розвитку та виявлення резервів підвищення рівня їх конкурентоспроможності на світових продовольчих ринках дозволяє надати аналіз фінансових ресурсів підприємств цієї галузі.

Постановка завдання. У зв'язку цим, метою статті є дослідження тенденцій формування та використання фінансових ресурсів українських підприємств харчової промисловості за сучасних умов для виявлення можливостей зміцнення їх конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конкурентоспроможний потенціал підприємства визначається процесами інвестиційно-інноваційного розвитку його виробничої бази та сфери управління наявними і потенційними ресурсами, в тому числі фінансовими. У свою чергу, функціонування і розвиток суб'єкта господарювання визначається обсягом фінансових ресурсів, який він спроможний забезпечити у процесі своєї діяльності. При цьому це можуть бути як власні фінансові ресурси, в основному представлені прибутком підприємства, так і запозичені чи залучені фінансові ресурси у вигляді кредитів, кредиторської заборгованості та інших зовнішніх ресурсів. На думку О.С. Бондаренко інвестиційно-інноваційний розвиток підприємств забезпечують раціонально сформовані обсяги і структура джерел фінансових ресурсів [3].

Залучення зовнішніх джерел фінансування підприємством супроводжується певними затратами, які пов'язані з оплатою за їх використання у вигляді кредитних відсотків за користування банківськими кредитами та іншими позиками, у вигляді дивідендів, які

виплачуються власникам (акціонерам) підприємств або інвесторам – відсотки за вкладені у бізнес інвестиції. Отже за зовнішні джерела фінансування треба платити, а для цього потрібні кошти. Відповідно, на підприємстві необхідно вишукувати всі резерви, які б змогли підвищити прибутковість господарської діяльності підприємства та її диверсифікувати для отримання додаткових прибутків, які і складають власні джерела фінансування всіх затрат підприємства, в тому числі і за користування зовнішніми джерелами. Таким чином, на підприємстві повинна бути сформована раціональна структура джерел фінансування, яка б забезпечувала на тривалий період фінансову стійкість, ліквідність і платоспроможність підприємства.

На початок 2019 року в Україні налічувалось згідно статистичних даних 15544 суб'єктів господарювання харчової промисловості (на 771 суб'єктів більше порівняно з 2013 роком), з яких 8366 – фізичні особи – підприємці (на 1463 осіб більше порівняно з 2013 роком). При цьому лише 1% з цих підприємств складають підприємства з виробництва пива (152, в тому числі 56 – фізичні особи-підприємці). У 2013 році кількість суб'єктів господарювання, діяльність яких була пов'язана з виробництвом пива, складала 97, в тому числі 20 – фізичні особи-підприємці [4].

Серед проблем діяльності підприємств харчової промисловості виділяють фінансові, зокрема дефіцит власних ресурсів. Як показують дані, наведені на рисунку, джерела фінансування діяльності і розвитку підприємств даної сфери діяльності, складають переважно залучені і запозичені фінансові ресурси, а частка власних фінансових ресурсів коливається в межах 20%.

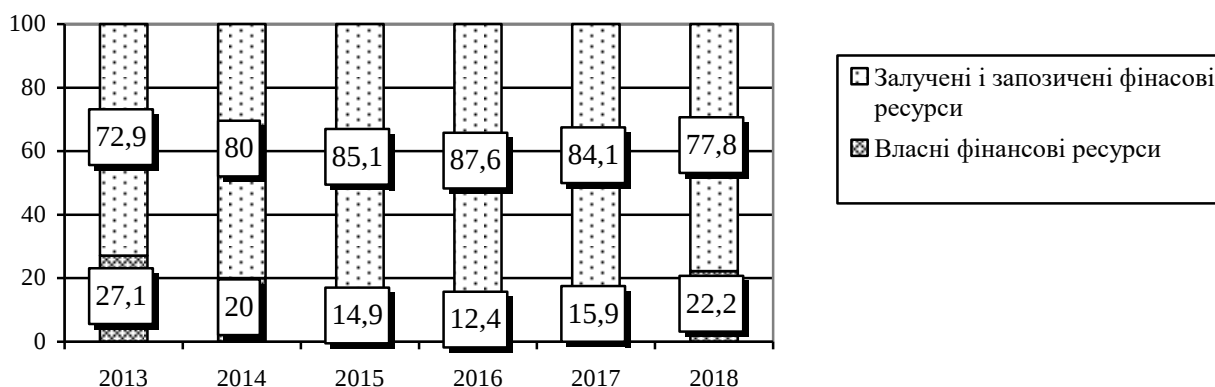

Рисунок - Структура фінансових ресурсів підприємств харчової галузі в Україні за 2013-2018 роки [4]

Низький осяг власних фінансових ресурсів підприємств харчової промисловості можна пояснити низькою їх прибутковістю. Фінансові результати діяльності підприємств харчової промисловості, в тому числі підприємств, діяльність яких пов'язаних з виробництва пива, наведені в таблиці 1. З аналізу таблиці 1 можна зробити висновок про покращення

фінансових результатів діяльності підприємств харчової промисловості. Із збиткових протягом 2014-2016 років вони стали прибутковими у наступні 2017-2018 роки. При цьому їх доходи зросли за період дослідження в 2,1 рази і становили на початок 2019 року 19635,8 млн. грн. Аналогічна ситуація спостерігається і на підприємствах з виробництва пива.

Таблиця 1 – Динаміка фінансових результатів підприємств харчової промисловості України за період 2013-2018 роки, млн. грн. [4]

Показники	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення 2018 р. від 2013 р., %-
Фінансовий результат до оподаткування	9447,9	-14723,6	-14600,6	-5965,2	11952,8	19635,8	2,1 рази
в т.ч. з виробництва пива	905,8	-1100,4	-1319,5	742,8	876,5	1270,8	140,3
Прибуток	14816,5	13887,8	19667,3	18151,3	27021,6	27651,8	186,6
в т.ч. з виробництва пива	1155,0	1139,8	1233,0	1373,9	1895,4	2249,4	194,8
Збиток, млн. грн.	5368,6	28611,3	34267,8	24116,5	27651,8	8016,0	149,3
в т.ч. з виробництва пива	249,2	2240,3	2552,4	631,1	1018,9	978,6	3,9 рази
Прибуткових підприємств у % до загальної їх кількості	62,9	62,4	72,3	71,1	69,6	70,5	7,6
в т.ч. з виробництва пива	53,3	49,3	61,5	65,2	70,4	69,1	15,8
Чистий прибуток (збиток)	6531,7	-16906,0	-16553,3	-7509,5	8896,3	15537,2	2,4 рази
в т.ч. з виробництва пива	689,4	-1233,0	-1467,1	485,4	670,3	856,1	124,2

Незважаючи на позитивні результати в цілому по харчовій галузі наряду з прибутковими підприємства є підприємства, діяльність яких є збитковою. Така частка підприємств харчової промисловості до загальної кількості вітчизняних підприємств у 2018 році склала 29,5%. Їх збиток склав на даний момент 8016,0 млн. грн. Відповідно, частка прибуткових підприємств зросла на 7,6% за період дослідження 2013-2018 роки і дорівнювала 70,5%. Станом на кінець 2018 року підприємства харчової промисловості в цілому одержали прибуток до оподаткування на суму 27651,8 млн. грн., що на 86,6% більше базового 2013 року. Чистий прибуток підприємства харчової промисловості у 2018 році одержали на суму 15537,2 млн. грн., що в 2,4 рази більше значення чистого прибутку, одержаного підприємствами харчової галузі у 2013 році.

Аналогічна ситуація спостерігається і на підприємствах з виробництва пива. На початок 2019 року їх прибуток в цілому по Україні склав 2249,4 млн. грн., а збиток 987,6 млн. грн. При цьому частка прибуткових підприємств у загальній кількості підприємств склала 69,1%, відповідно решта (30,9%) – це збиткові підприємства. Чистий прибуток підприємств, діяльність яких пов'язана з виробництвом пива, у 2018 році склав 865,1 млн. грн., що на 24,2% більше аналогічного показника у 2013 році.

Таким чином, можна відзначити позитивність у збільшенні власних фінансових ресурсів підприємств харчової промисловості, в тому числі підприємств з виробництва пива. Як нами зазначено вище, конкурентоспроможний потенціал підприємств визначається

фінансовою можливістю вкладення коштів підприємств в інвестиційно-інноваційні проекти і програми розвитку. Динаміка фінансування капітальних інвестицій підприємств харчової промисловості наведена в таблиці 2.

Таблиця 2 – Динаміка і структура фінансування капітальних інвестицій підприємств харчової промисловості України за період 2013-2018 роки [4]

Джерела	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення 2018 р. від 2013 р., %-
Загальний обсяг капітальних інвестицій, млн. грн.,	14941,3	13486,7	13548,5	21291,0	18927,6	30212,8	2 рази
в т.ч. за рахунок власних коштів підприємств	12999,0	12003,2	12871,1	20013,5	17602,7	27760,3	2,1 рази
у % до загального обсягу капітальних інвестицій	87,0	89,0	95,0	94,0	93,0	92,0	5
у % до загального обсягу власного капіталу	22,1	23,2	26,3	39,6	25,6	28,0	5,9

Аналізуючи дані, наведені в таблиці 2, слід відмітити зростання вкладення капітальних інвестицій в підприємства харчової промисловості в 2 рази за період 2013-2018 роки. На кінець 2018 року загальна сума освоєних капітальних інвестицій склала 30212,8 млн. грн. При цьому лєвова частка вкладених коштів – це власні кошти підприємств (92%). Спостерігається як збільшення їх частки порівняно з базовим 2013 роком на 5%, так і збільшення в абсолютному розмірі в 2,1 рази. У 2018 році підприємства харчової промисловості вклали у капітальні інвестиції власних коштів на суму 27760,3 млн. грн. Це склало лише 28% власного капіталу підприємств, що на 5,9% більше порівняно з 2013 роком.

Висновки. На підставі проведеного дослідження можна зробити висновки, що підприємства харчової промисловості за період дослідження 2013-2018 роки мають низький рівень конкурентоспроможного потенціалу, що пояснюється недостатнім фінансуванням новітніх технологій і модернізації виробничої бази. Внаслідок. Підприємства даної галузі мають низьку прибутковість і у складі загального обсягу фінансових ресурсів лише 20% власного капіталу, решту складають залучені і запозичені кошти, що свідчить про нераціональну структуру фінансових ресурсів підприємств.

Отже, для підвищення рівня конкурентоспроможного потенціалу підприємств харчової галузі необхідно їх фінансовим менеджерам приділяти значну увагу формуванню раціональної структури фінансових ресурсів і вишукувати шляхи збільшення прибутковості їх діяльності, що потребує подальших досліджень.

Список використаної літератури

1. World Food Summit Plan of Action / World Food Summit. Rome. 13-17 November 1996.

URL: <http://www.fao.org/>

2. Сичевський М.П., Юзефович А.Е. Розвиток харчової промисловості: акценти державної політики. *Економіка АПК*. 2014. № 7. С. 46-52.

3. Бондаренко О.С. Аналіз джерел формування фінансових ресурсів суб'єктів господарювання легкої промисловості України. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5102>.

4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

В статье авторами сделан анализ формирования и использования финансовых ресурсов украинских предприятий пищевой промышленности в аспекте их рассмотрения как составляющей укрепления конкурентоспособного потенциала предприятий данной отрасли, выявлены тенденции финансирования капитальных инвестиций в развитие предприятий пищевой промышленности, которые осуществляются, в основном, за счет собственных средств предприятий.

In the article, the authors made an analysis of the formation and use of financial resources of Ukrainian food industry enterprises in the aspect of their consideration as a component of strengthening the competitive potential of enterprises in this industry, identified trends in financing capital investments in the development of food industry enterprises, which are carried out mainly at the expense of enterprises' own funds.

Відомості про автора

а) прізвище, ім'я, по – батькові: Самошкіна Ірина Дмитрівна

б) вчене звання: доцент

в) науковий ступінь: кандидат економічних наук

г) місце роботи: СНАУ, кафедра фінансів, банківської справи та страхування

д) адреса для листування: 40020, м. Суми, вул. Герасима Кондратьєва, 160, кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Відомості про автора

а) прізвище, ім'я, по - батькові: Гриб Євген Сергійович

б) місце навчання: СНАУ, магістрант спеціальності “Фінанси, банківська справа та страхування”

в) адреса для листування: 40020, м. Суми, вул. Герасима Кондратьєва, 160, кафедра фінансів, банківської справи та страхування